

ENTREVISTA

••• Xulio Ríos, sinòleg i director de l'Observatori de la Política Xinesa

«No es pot entendre la Xina prescindint de la seva història i la seva cultura»

Xulio Ríos és un dels grans especialistes de l'Estat espanyol sobre el gegant asiàtic. És el director de l'Observatori de la Política Xinesa, un projecte auspiciat per Casa Àsia i per l'Institut Gallec d'Anàlisi i Documentació Internacional (GADE). També és coordinador de la Xarxa Iberoamericana de Sinologia, assessor de Casa Àsia i professor de l'Institut d'Alts Estudis Universitaris. Darrerament ha publicat 'Política exterior de la Xina' (Bellaterra, 2005) i 'Taiwan, el problema de la Xina' (La Catarata, 2005). Actualment, resideix a Pequín.

•• J. PALOMÉS*

Què és el que resulta més incomprensible als ulls occidentals de l'actual procés xinès? Què és allò que se sol escapar a l'anàlisi i que resulta determinant?

D'entrada, crida poderosament l'atenció el fet que un Partit Comunista, que diu no renunciar a la seva ideologia ni simbologia, sigui el més fervorós entusiasta de la promoció del que, en aparença, no és altra cosa que capitalisme ras i curt. Deng Xiaoping deia que, per construir el socialisme, calia fer marrada pel capitalisme i que aquest procés podria durar uns 100 anys. S'ho poden creure a ulls clucs els 74 milions de comunistes que militen en el PCX? I, si no és així, per què no es diu obertament? Després, un s'adona que intentar entendre el que ocorre a la Xina des d'una perspectiva ideològica o política utilitzant els nostres esquemes i paràmetres és un absurd. Prescindint de la història i de la cultura, és impossi-

ble entendre la Xina. Heus aquí les veritables claus del seu procés.

Quan els dirigents xinesos utilitzen el terme *harmonia* com a element de seny, és traduíble aquest concepte al nostre tipus de societat? I a la política internacional?

Podria ser-ho, per què no? Almenys, parcialment. L'harmonia pot ser entesa com el bé comú: reduir les contradiccions a un nivell suportable, i això tant podria aplicar-se a les polítiques internes de qualsevol país com a la societat internacional. És clar que en la nostra visió, que rivalitza amb l'harmonia oriental, sempre hi ha guanyadors i perdedors. És més llest el qui ho guanya tot. A Orient, per contra, el més llest és el qui guanya deixant satisfeta l'altra part. D'altra banda, en un context més global, exigiria d'Occident la renúncia a l'obsessió pel domini i a la seva vocació messiànica, mentre que Orient hauria de descartar la idea que el relativisme cultural pugui ser una coartada per negar drets humans bàsics.

Els pols de desenvolupament han posat en relleu la profunda divisió entre la modernitat i la Xina profunda, entre l'esperit mil·lenari i la tradició i l'occidentalització. Són irreconciliables?

Sens dubte, els desequilibris territorials són un dels majors problemes del procés xinès. Ho saben i per això han dissenyat estratègies específiques per superar-ho, especialment des de l'any 2000. Ara mateix hi estan donant un nou impuls. Però portarà el seu temps i és probable que s'incrementin els conflictes. En part, per la presència de nombroses nacionalitats minoritàries que contempen aquest desenvolupament xinès com una amenaça a la seva identitat, ja que destrueix la seva forma de vida. Els dirigents locals de l'oest imiten el model de l'est. Aquest desenvolupament, concebut i executat pels han, que també són els qui més es beneficien d'això, és un factor que reforça les tendències *sinitzadores*.

Hu Jintao, d'altra banda, ha donat un important gir social a la política xi-

nesa, abans basada en la idea que primer era l'eficàcia i després la justícia. Les mesures correctores en curs poden contribuir a alleugerir les desigualtats, encara molt, molt profundes en la societat xinesa.

I, finalment, no crec que la tradició desaparegui en la Xina moderna. Al contrari, malgrat les aparences, emergeix amb una força inusitada a l'abric del nacionalisme. La identitat civilitzadora és cada vegada més moda a la Xina, juntament amb la idea que la seva cosmovisió pot igualar o superar l'occidental. El seu ADN és cada vegada més fort i la idea d'un progrés amb identitat és en el frontispici de la seva modernització.

Més de la meitat de la població viu a les zones agràries. Quines estratègies planteja el Govern xinès?

El camp preocupa molt la Xina. Les tensions entre el camp i la ciutat són constants, ja que les diferències han augmentat en els últims anys. El vertiginós procés d'urbanització s'emporta anualment un milió d'hectàrees de terra cultivables i la desertificació avança de manera imparable en moltes zones. La Xina té el repte d'innovar un procés de modernització genuí que no destrueixi el món rural. Això requereix grans inversions i molta mà esquerra amb els conflictes socials. A aquesta idea respon la «nova agricultura socialista» impulsada per Hu Jintao el 2005. Però els punts de vista respecte a les estratègies a aplicar no són uniformes i es debat encara sobre aquestes estratègies.

La Xina produeix cada any 500 milions de tones de cereals. És el primer país del món en producció de cereals. Amb el 7% de la superfície cultivable mundial proporciona aliment a gairebé la quarta part de la població del planeta. Però la seguretat alimentària és una de les seves grans preocupacions i és molt present en les seves estratègies econòmiques internacionals.

Actualment, existeixen corrents ideològics, econòmics... a l'interior del PCX que es disputin parcel·les de poder o canvis estratègics de futur?

Amb projecció i influència existeixen clans i grups de poder com *els Shandong*, *els Xangai* o *els prínceps vermells*. Molts d'ells donaran guerra en els pròxims anys, d'aquí al 2012, quan s'ha de resoldre la successió més delicada dels últims trenta anys i que podria definir el curs final de la reforma xinesa. El nacionalisme és el catalitzador que posa pau en tots aquests grups, compromesos amb el renaixement i la unificació de la nació xinesa, en què la diàspora i Taiwan són elements substancials d'aquest procés. Però, sens dubte, existeixen sensibilitats diverses que es manifesten a l'hora de decidir com conduir les relacions amb els EUA o el paper del sector privat en l'economia xinesa, per esmentar-ne alguns exemples.

Com es van percebre a la Xina la perestroika i la glasnost de la Unió

La tradició emergeix amb força inusitada a l'abric del nacionalisme: la identitat civilitzadora és moda a la Xina

Soviètica? I la posterior fallida de l'URSS?

Com una catàstrofe geopolítica de grans dimensions, sens dubte; però, sobretot, com una lliçó. Les relacions amb l'URSS de Gorbatxov s'havien reiniciat coincidint amb la crisi de Tiananmen (1989) i durant anys l'ensulsiada del socialisme real va servir per fer pedagogia a les escoles del Partit i en la societat xinesa sobre les conseqüències de seguir cegament els dictats d'Occident que obeeixen a consideracions de naturalesa fonamentalment estratègica. La reforma política xinesa arribarà al seu temps i al seu ritme, amb el *gradualisme*, l'experimentació constant i una gran dosi de creativitat. La Xina podrà fer concessions en la semàntica; però mentre prevalgui el projecte actual, no abdicarà la sobirania ni es lliurarà a les xarxes de dependència occidental seguint consells que poden fer perillar l'estabilitat.

Seria possible –salvant les distàncies– que a la Xina es visqués un procés similar amb membres de la nomenklatura del partit apoderant-se de les regnes dels sectors productius estratègics?

No es pot descartar. El procés xinès té els seus objectius, però no està tancat ni definit al detall i l'evolució dependrà de la conjugació de múltiples factors. A relativa petita escala, una mica d'això ha ocorregut ja amb el sector de les empreses col·lectives cantonals i locals que en els anys noranta van operar el gran salt de l'economia xinesa. Avui, la immensa majoria són empreses privatitzades i els seus amos són els antics gerents, naturalment gent del PCX, i que constitueixen la base principal d'aquest 33% del sector empresarial xinès que segueix militant a favor dels quatre principis irrenunciabls –entre els quals, la dictadura del proletariat– que també va enunciar Deng per evitar la deriva capitalista de la reforma.

Socialisme de mercat o capitalisme d'Estat? Seria factible el neoliberalisme a la Xina?

Podria dir-se que tot alhora. Deng Xiaoping va dir que podrien sorgir nous empresaris, però que no toleraria l'aparició d'una classe burgesa que competeixi amb el poder del PCX. Avui s'han definit clarament els sectors es-

tratègics de l'economia xinesa. Tots aquests sectors estan sota el control de l'Estat, és a dir, del PCX, que és qui posa i treu els seus executius. Això no solament respon a una estratègia de control econòmic, sinó també polític. El PCX no renuncia a disposar d'una base econòmica pròpia, ja que és conscient que, si perd el control de l'economia, perdrà també el control del procés, una cosa que passa a petita escala quan, en l'àmbit local, els nous empresaris compren parcel·les de partit i d'Estat col·locant els seus peons. Aquest debat és present avui mateix quan sembla que el Govern es planteja nacionalitzar de nou el sector miner. No és per la cruel explotació que hi ha en el sector ni per la dramàtica inseguretat laboral sinó, sobretot, perquè els seus amos estan adquirint massa força i poder, i necessita contenir aquest impuls. Renunciant a les nostres categories d'anàlisi, diria que aquest procés és de clar to *confucianista*, és l'etern retorn del poder de la burocràcia que durant les velles dinasties volien controlar-ho tot i mantenir la força i el dinamisme d'altres poders en nivells manejables; ja parlem d'empresaris o de màfies criminals –com passa ara mateix en Chongqing. Fins i tot el mercat està clarament mediatitzat pel poder públic conservant una enorme capacitat d'intervenció. La Xina utilitzarà tot allò que, qualsevol que sigui el seu signe, pugui ajudar a tancar la fractura històrica oberta el 1840 [penetració d'Occident i Guerra de l'Opi].

Després de l'accelerada, sorprenent i silenciosa reforma xinesa, queden vestigis del maoisme del segle XX?

Mao és una icona, però el maoisme com a discurs s'ha convertit en una assignatura odiada pels estudiants universitaris. El que queda, sobretot, són les estructures essencials del règim –partit i Exèrcit– i certes concepcions que són presents amb major o menor intensitat en la vida política. Però ningú no somnia restaurar el maoisme i la crítica a iniciatives com el Gran Salt Endavant o la Revolució Cultural és inapel·lable. Amb tot, no es destruirà Mao, no solament perquè en ell i la seva gesta radica bona part de la legitimitat dels actuals dirigents, sinó perquè, cultu-

ralment, la història a la Xina es va dipositant per capes i no s'entén com a períodes que es neguen i desautoritzen els uns als altres. L'auge confucianista de la Xina actual és l'antítesi del maoisme, que, com és sabut, va dedicar diverses campanyes de masses a la seva eradicació.

Com s'entenen avui conceptes com justícia social, propietat col·lectiva de la terra, igualtat de classes...?

L'enfocament que predomina a l'hora d'abordar aquestes qüestions és sempre de caràcter econòmic. Existeix una animadversió profunda a tractar aquests conceptes des d'una perspectiva ideològica. Això, en gran mesura, és conseqüència dels excessos viscuts durant la Revolució Cultural. La mateixa *harmonia* que promou Hu Jintao és la renúncia a la lluita de classes. No obstant això, els arguments polítics lligats especialment a l'estabilitat també pesen, i molt. Això explica, per exemple, que siguin tan prudents en el tema de la terra, amb una «propietat - terme mitjà» –la propietat és pública, l'usdefruit és privat– de poc més d'una hectàrea i que duu alguns economistes a defensar idees privatitzadores per facilitar la concentració.

On i com se situa la Xina avui dia en el tauler mundial?

La Xina vol demostrar al món que la seva emergència no és un problema per a ningú, sabent que fer un buit a un gegant d'aquestes dimensions genera múltiples inquietuds. Per això, inverteix cada vegada més a potenciar el seu poder *tau* –amb la xarxa dels Instituts Confuci, per exemple– i procura conduir-se amb moderació en la seva política d'inversions internacionals per evitar ser vista com una amenaça. L'aposta primer per la multipolaritat i després pel multilateralisme és evident. També pel desenvolupament de la col·laboració econòmica i política, descartant ocupar un paper rellevant en l'ordre militar: també en això va aprendre de l'experiència soviètica. La Xina no renunciarà del tot al seu discurs tercermundista i fins i tot tractarà que l'agenda d'aquest grup de països pesi cada vegada més en els debats globals.

L'expresident sud-africà Thabo Mbeki va parlar de «relació colonial» en referir-se a la presència xinesa en el continent africà. La Xina repetirà els mateixos terribles errors que Occident?

És aviat encara per fer un balanç, però els problemes són sobre la taula. Hi ha bons i mals exemples. La debilitat de molts governs africans permet a la Xina avançar amb idees i propostes que en altres regions no són admissibles, com a l'Amèrica Llatina, per exemple. Però les crítiques a la seva política, moltes vegades amb fonament real, tenen també aquesta connotació de desqualificació del competidor nouvingut. Els vincles que uneixen la Xina amb l'Àfrica són molt diferents dels dels països desenvolupats.

Ningú no somnia restaurar el maoisme, i la crítica al Gran Salt Endavant i a la Revolució Cultural és inapel·lable

pat. Crec que la Xina intentarà fer una altra cosa, encara que està per veure que pugui equilibrar les necessitats a què la constrenyen el seu desenvolupament i la seva contribució a obrir noves expectatives en aquest continent. No és fàcil, en part perquè les empreses xineses que actuen a l'Àfrica són igual de desconsiderades aquí que en el seu propi país. I aquesta cultura, aquesta ètica, ha de canviar en els dos costats. I requerirà el seu temps.

En el terreny geopolític, quin paper pot tenir l'Organització de Cooperació de Xangai (OCX)?

Per a la Xina, és una peça clau de la seva estratègia a l'Àsia Central –i no solament en l'ordre energètic– i en les seves relacions amb Rússia. A la Xina la preocupa molt mantenir la pau i l'estabilitat en les seves fronteres immediates que avui viuen una inestabilitat enorme, sigui Myanmar, el Pakistan, l'Afganistan, Corea del Nord... Les potencialitats de l'OCX són moltes, i també aquí la seva política se centra en el desenvolupament, a més, clar, de la lluita antiterrorista, amb el problema de Xinjiang en l'agenda. No obstant això, no penso que el seu projecte sigui construir una espècie d'OTAN de l'Àsia.

La Xina s'ha convertit en el gran contaminador. Existeix sensibilitat entorn del medi ambient o hi preval el pragmatisme productiu?

Cada vegada hi ha més consciència d'això, però té una situació enormement complicada. Els danys a l'ambient han estat enormes i els problemes socials lligats a l'ambient també han augmentat. La sensibilitat està canviant, encara que no és simètrica. En el discurs central està incorporada. En la pràctica local, encara hi pesen molt les velles inèrcies. El nou model de desenvolupament que es tracta d'implementar posa l'accent en les qüestions socials, tecnològiques i ambientals. No podrà ser un país modern si desatén les exigències ambientals. Això el pot fer reaccionar en un sentit positiu, encara que li costarà harmonitzar els imperatius del seu model de creixement amb una política ambientalment sostenible. Cap desitjar-li èxit. La seva sort també serà la nostra.

* Periodista

La 'perestroika' i la 'glasnost' soviètiques van ser percebudes com una catàstrofe geopolítica però, sobretot, com una lliçó